

Globala miljöhot

Många har svårt att greppa alla larmrapporter som ständigt förmedlas via massmedia. Många har mycket diffus uppfattning om vad som är viktigt för ett fortsatt liv här på jorden. Inte ens alla forskare är eniga om detta, men en sak är given - vi har bara en planet och en tillämpning av försiktighetsprincipen verkar vara motiverad. Här följer en liten faktsammanställning för att belysa problematiken.

Vi lever inom ett tunnt skick på jordens yta, den sk biosfären, som på plan mark endast är några meter tjock, men runt jorden kan anses omfatta 10.000 meter ner (världshaven) och lika mycket upp (höga berg och organismer i luften). Dessa 20 km kan jämföras med jordradien på 6.400 km. Jordens inre antas hålla 3-5.000 °C och rymden utanför absolut nollpunkt (-273°C).

Människan finns över hela jordklotet och det gör också våra avfallsprodukter, särskilt de som sprits via luft och vatten. Vi har nyss passerat 6 miljarder invånare och ökningen verkar fortsätta. Människan flyttar numera på större materiemängder än naturkrafterna. Endast bristen på energi verkar hindra oss från att flytta på ännu mer.

Planeten Jorden är ca 4-5 miljarder år gammal och det första organiska livet nästan lika gammalt, 3,5 miljarder år. Människans historia är inte äldre än ca 200.000 år och utvecklingen fram till de senaste 100-200 åren kan kanske karakteriseras som ett "långsamt framåtskridande". Numera sker dock allt i rasande fart samtidigt som antalet människor ökat explosionsartat. Detta har lett till en hel serie av mindre goda insatser på miljöområdet, där människan numera dominerar kraftigt. Här en kort översikt.

- Den rika världens export av miljöfarligt avfall, mindre miljövänliga produkter (exvis gamla bussar) samt hemma otillåtna varor till tredje världen.

- Fartyg som rutinmässigt gör ren sina tankar ute till havs, vilket i omfattning antas överstiga samtliga tankerkatastrofer.
- Allehanda avfall dumpas direkt i havet.
- Avloppsvatten från kust- och flodstater går ofta orenat ut i kustområdet.
- Naturtillgångar skapade under årmiljoner exploateras under ett sekel. Exvis olja och gas som beräknas räcka ytterligare 50-100 år.
- Fiskens barnkammare (kontinentalsockeln och de grunda innanhaven) förstörs av allehanda mänsklig aktivitet. Haven dammsugs på fisk till en hungrande befolkning, men minst lika ofta till hund- och kattmat.
- Mängder av varor produceras på fel ställe och sänds i den ekonomiska effektivitetens namn kors och tvärs över jordklotet.
- Vissa högproduktiva biotoper (jordens artrikaste områden) håller helt på att försvinna. Det gäller regnskogarna, korallreven och våtmarkerna. Artrikedomen är hotad överallt.
- På land skövlas stora skogsarealer, vilket orsakar jorderosion, stora deltaland vid flodmynningar och därtill hörande översvämningar.
- En världsomfattande förurning, främst beroende på svavel- och kvävetutsläpp till atmosfären, har förstört jordens buffertkapacitet, orsakat urlakning av metaller till grundvatten och en omfattande korrosion.
- Orättvis fördelning av jordens resurser och överbefolkning ger kamp för överlevnad inom många områden och här får miljön ofta sitta emellan, med ökenutbredning, svält, konfliktrisker etc som följd.
- Befolkningsomflyttningar har givit enorma tätortsgrupperingar med en åtföljande trafik som är vid det maximalt uthärdliga. Antika byggnadsverk håller bokstavligen på att vittra sönder pga luftföroreningar i våra tätorter.
- Världens industrier och multibolag betraktar miljön som en kostnadsfri produktionsfaktor. Kontrollen är i stort sett obefintlig, endast de grövsta brotten uppmärksammas, få miljöbrott leder till åtal och påföljderna är bagatellartade.
- Nya kemikalier introduceras i rasande fart. En handfull hinner testas på sina miljöeffekter.
- Militär verksamhet orsakar, förutom direkt miljöförstöring i stor skala (kärnvapen, krigsskådeplatser, dumpning av ammunition, övningar), ekonomisk blockering av fredssamhället, särskilt inom fattiga länder i tredje världen.
- Förbränning av fossila bränslen ger stort CO₂-tillskott till atmosfären (växthuseffekten). 8 miljoner människor per år beräknas avlida pga luftföroreningar med anknytning till kol och olja.
- Vissa kemikalier (freoner, haloner m fl) hotar jordens ozon-skikt (skydd mot UV-strålning från rymden) högt uppe i atmosfären (på 30 km höjd). Ozon skapas också vid markytan av främst biltrafiken och är här en aggressiv förorening, som reagerar med det mesta.
- Turismen (massutturen) flyttar årligen en stor del av befolkningen kors och tvärs över jordklotet, främst med hjälp av bil och flyg. Energi-ekonomiskt och kemiskt innebär detta självklart en stor belastning på miljön.
- Jordbrukets kemikalisering innebär att ogräs, svampar och skadeinsekter inte längre bekämpas mekaniskt. Energiinsatsen inom jordbruket, åtminstone i i-länderna, är högre än uttaget. Jordbruket är källan till spridning av många gifter i naturens näringskedja.
- Skogsbruket betraktar numera hela skogsarealen som en plantage för maximal företageekonomisk drift. Gödsling sker i stor skala från luften. Bekämpningsmedel introduceras även inom skogsbruket. Kalhyggen förstör den ekologiska miljön över stora ytor. I många länder finns egentligen ingen naturlig skog kvar, annat än rester inom reservat och nationalparker.

Många miljökonsekvenser är dessutom ännu inte upptäckta och många kommer rimligtvis att tillkomma pga fortsatt ohämmad aktivitet.

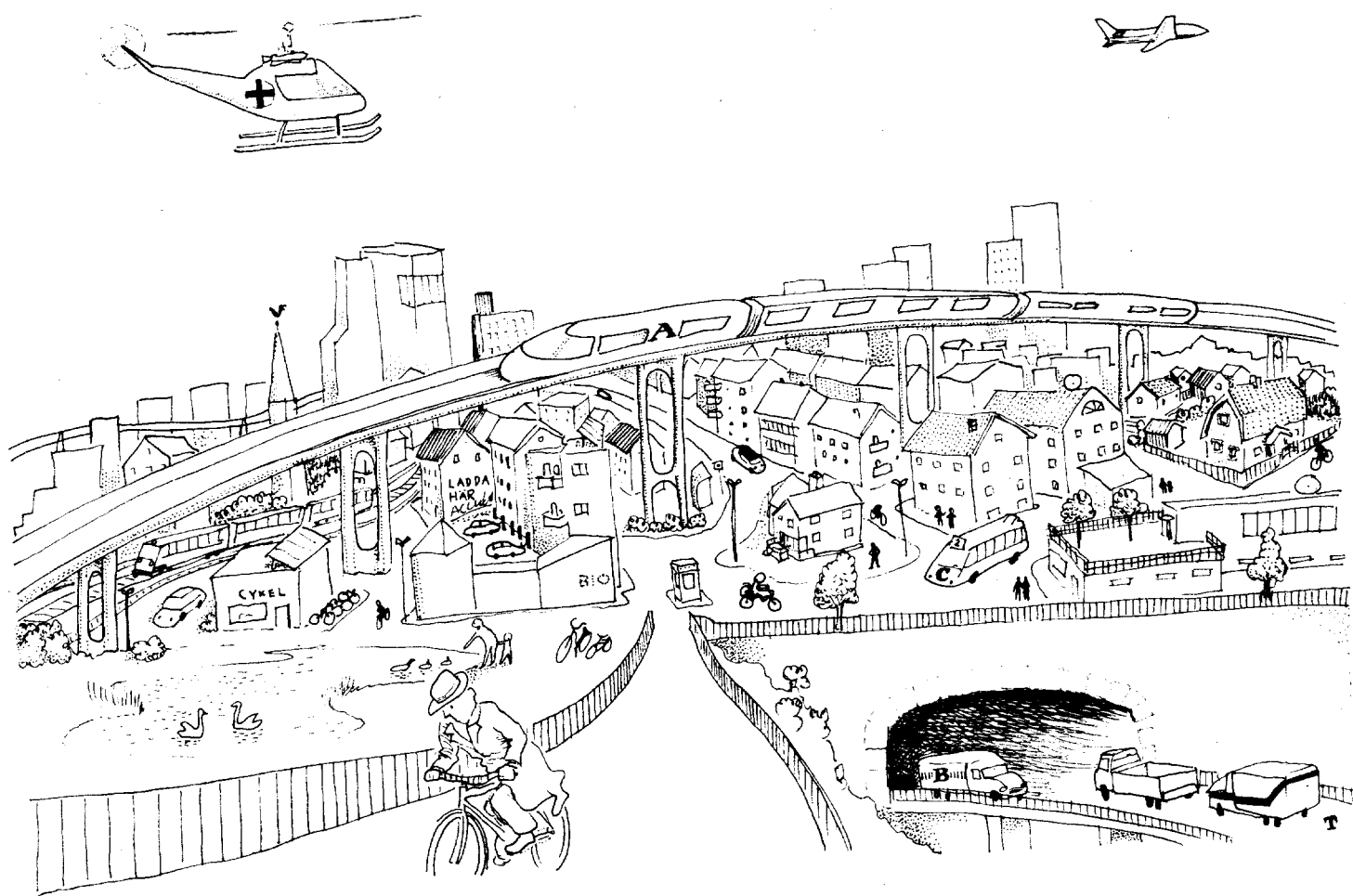
Allt detta har åstadkommit under de senaste 200 åren, alltså under ett ögonblick i jordens och mänsklighetens historia. Man kan därför inte kritisera den som ser dystert på framtiden. Många civilisationer har gått under i historisk tid, men dessa har varit geografiskt begränsade. Nu gäller det livsbetingelserna på hela vår planet.

Om vi skall klara av att vrida klockan tillbaka, dvs sluta de ekologiska kretsloppen, så måste alla inse allvaret.

- Jordens resurser måste fördelas rättvisare.
- Stora delar av befolkningen måste ändra sina beteenden och konsumtionsmönster.
- Alla ekologiska "kretslopp" måste slutas.

Och det är vi inom den s k rika världen som måste gå före. Dels för att vi tillhör storförbrukarna, dels för att vi inte lever på marginalen.

Internationella organisationer och oberoende forskare bör leda omställningen och den måste ske snabbt. Vi lever redan med kraftiga obalanser som kan bli alldeles oacceptabla om vissa tröskelvärden överskrids. Vi här uppe i Norden kan försöka tänka oss in i konsekvenserna av om exvis Golfströmmen ändrar riktning. Då har vi kanske snabbt en ny istid på gång. Låt oss hoppas att vi slipper uppleva detta.

Trafikseparering är nödvändig i framtidens tätorter